

ՌԻՐԱԿ

ՀԱՆՐԱՊԵՏ

Ազգային, Գիտական, Գրական եւ Քաղաքական

Ի. ՏԱՐԻ — ԹԻԻ 38

||

21 ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ 1902

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

Ռըսիինի Կրօնքը

ՃՕՆ ՌԸՍԳԻՆ

« Ի՞նչպէս կարդալու է Աւետարանը եւ ի՞նչ բանի
մէջ կը կայանայ իր Իսկութիւնը »

(Թրգմ. ԲԱՐԳԷՆ ՎԱՐԴԱՊԵՏ)

ԼԷՕ ԹՕԼՍՏՕ

Ռուս Գրական Դեմքեր . — Բուշին

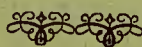
X

Էմիլ Զոլա . — Մահը = Կեանքը = Գործերը

Բ.

Ռումոլա (Թերթոն)

Քաղաքական = Ներքին Լուրեր

Հատը 40 փարա

ՏՊԱԳՐ. ՆՇԱՆ Կ. ՊԷՐՊԷՐԵԱՆ

Պապ Ալի ճասսէսի, Բաշիս Էմինի Խան, Թիւ 38

ԱՐԴԱՐԱԲԱՆԱԿԱՆ ԵՐԱՅԻՆ ԵՐԱՅԻՆ ԵՐԱՅԻՆ

ՀԱՅԿԱՆ ԵՐԱՅԻՆ

ՀԱՅԿԱՆ ԵՐԱՅԻՆ

ՀԱՅԿԱՆ ԵՐԱՅԻՆ

ՀԱՅԿԱՆ ԵՐԱՅԻՆ

ՀԱՅԿԱՆ ԵՐԱՅԻՆ

ՀԱՅԿԱՆ ԵՐԱՅԻՆ

ՀԱՅԿԱՆ ԵՐԱՅԻՆ

ՀԱՅԿԱՆ ԵՐԱՅԻՆ

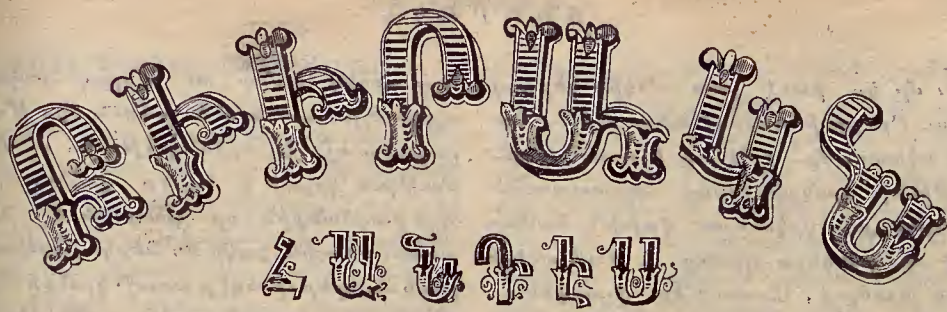
ՀԱՅԿԱՆ ԵՐԱՅԻՆ

ՀԱՅԿԱՆ ԵՐԱՅԻՆ

ՀԱՅԿԱՆ ԵՐԱՅԻՆ

ՀԱՅԿԱՆ ԵՐԱՅԻՆ

ՀԱՅԿԱՆ ԵՐԱՅԻՆ

Ազգային, Գիտական, Գրական եւ Քաղաքական

Ի. ՏԱՐԻ — ԹԻԻ 38

||

21 ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ 1902

ԲԱՎԱՆՈՐԳԱԳՐՈՒԹՅԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ

1. ԲԻԻՐԱԿՆ առ այժմ կը հրատարակուի շաբաթը մեկ անգամ մը. — 2. Տարեկան բաժնեգինն է Պոլսոյ եւ Գոստոներու համար 50 դրո., Արաստանմանի համար՝ 5 բուլղի. կամ 12 ժրանց կամ 2 $\frac{1}{2}$ տոլար, քրքրասառքեան ծախքը մեր վրայ: — 3. Ձեռնէ կը ծախուի հասք 40 փարայի: — 4. « ԲԻԻՐԱԿՆ » ի վերաբերեալ բաժանորդագին, նամակ կամ ո եւ է գումարին պէտք է ուղղել Կ. Պոլիս, Պալալ Հաուսի միջոցաւ՝ Ռոպէր Գոլէն, Բրոժ. Յակոբոս Հ. Ճէնիգեանի. — 5. Անվան համակ կամ գումարին չընդունուի. — 6. Տասը օրինակի բաժանորդ գտնողին մէկ օրինակ նուէր կը տուի:

ՐԸՍՔԻՆԻ ԿՐՈՆՔԸ

Ճոն Րըսքինի կրօնական հարցերու մասին ունեցած վերաբերումը, — թերեւս անանկ հարցեր որոնց նկատմամբ շատ քիչ արժանի շատ բաներ ըսած է արդարեւ, — ամէնէն առի՞թի կերպով կարելի կ'ըլլայ հասկնալ, իր «Արեւստի Ճառեր» անուն գրքին հետեւեալ հատուածէն. « Ես կրօնք բառը կը գործածեմ իբրեւ սիրոյ, անհաճանքի, կամ սարսափի զգացումները արտայայտող բառ մը, զգացումներ, որոնցմով ազդուած է մարդկային միտքը, հոգեկան արարածի մը ըմբռնումով: Ու դուք աղէկ գիտէք թէ որչափ կարեւոր է, — ըլլայ մեր կեանքին ուղղութեանը (rightness), և կամ ուրիշներու կեանքը հասկնալու համար, — որ միշտ որոշ տարբերութիւն մը դնենք կրօնքի գաղափարներու, — ինչպէս սովոր ենք ըսել. — ու բարոյականութեան — մարդկային վարմունքին ուղղութեան օրէնքին — գաղափարներուն մէջ, իբրեւ իրարմէ անջատ, ուրոյն գաղափար-

ներ, քանի որ երբ շատ մը կրօնքներ կան, միմիայն մէկ բարոյականութիւն կայ: Այո, շատ մը բարոյական կամ անբարոյական կրօնքներ կան, իրարմէ տարբեր որչափ մը վարդապետութեան՝ նոյնչափ մըն ալ զգայականութեան տեսակէտներով, բայց նորէն կ'ըսեմ, միայն մէկ բարոյականութիւն կայ, որ միշտ չեւ այսօր գոյութիւն ունեցած է, ունի, և պիտի ունենայ: Բնազդ մը մարդկային սրտին մէջ, այնքան որոշ ու անփոփոխելի, ինչպէս է իրենց մարմնոյն արտաքին ձեւը, որ կրօնքէն ո'չ օրէնք և ոչ ալ ո եւ է վիճակ մը մը կ'ընդունի, հապա միայն յոյս եւ երանութիւն »:

Րըսքին միշտ կը պնդէ թէ կեանքի հիմերը հաստատուած են բարոյական այն բընազդներուն վրայ, զոր Աստուած գրած է ամէն մարդու խղճին մէջ, — կրօնական հաւատալիքներէ շատ տարբեր բնազդներ: Իր « Ժամանակ և Հոսանք » գրքէն նախագա-

սուրբին մը կը բաւէ շատ մեկին կերպով պարզելու Րժսքինի ամբողջ տեսութիւնը այս հարցին նկատմամբ. « Պէ՞տք է որ մեր պարկեշտութիւնը կրօնքի վրայ հաստատուած ըլլայ: Երկինքէն զրկուելու վախին համար պէտք է որ պարկեշտ ըլլանք, և կամ աւելի լայնօրէն խօսելով, Աստուածը վշտացնելու վախերնուս համար, թէ ոչ չահախնդրութեան համար, քանի որ պարկեշտութիւնը ամենապատուական վարմունքն է կ'ըսեն: Ահա՛ իմ պատասխանս. « Ձեր պարկեշտութիւնը ո'չ կրօնքի և ոչ ալ ո՛ր եւ է քաղաքականութեան վրայ պէտք է հաստատուած ըլլայ, ընդհակառակը. թէ կրօնքնիդ և թէ վարմունքնիդ պէտք է հաստատուած ըլլան անոր վրայ...: Եւ եթէ երբեք հարցնելու ըլլաք թէ ինչո՞ւ համար պէտք է պարկեշտ ըլլաք, այդ հարցումը ընելով իսկ ինքզինքնիդ կ'անպատուէք: Ինչո՞ւ, որովհետեւ մարդ էք դուք, մա՛րդ. ահա՛ ատոր միակ պատասխանը » :

Բնական է ուրեմն որ, հիմա ստիպուինք հարցնելու թէ, « կրօնքին գործը ի՞նչ է »: Ու չէ՞ մի որ Րժսքինի այս տեսութեամբ կրօնք ըստածը այլ եւս բոլորովին կը վերնայ մէջտեղէն իր տեղը տալով բարոյականութեան: Բայց ո՛չ կ'ըսէ Րժսքին, ու կ'աւելցնէ. « Ծշմարիտ բարոյականութիւնը առանց կրօնական հաւատքի մը բաղձանքին չի կըրնար երկար տեսն գոյութիւն ունենալ »: Կրկին անդրադառնալով այն խօսքին զոր մէջ բերաւ քիչ մը վերը անգամ մըն ալ կ'ըսէ, « Մեր բարոյականութիւնը կրօնքէն չի կրնար ընդունիլ իր օրէնքը, ո՛չ, և սակայն անկէ կ'ընդունի երկնային յոյս ու երանութիւն միասին »: Երբ մարդիկ, կը գրէ ան, կերպերու էն շիտակովը՝ արդարութեամբ կը կառավարեն աշխարհը ու կ'զգան թէ իրենց հոգիներուն ուժը իր ամբողջ թափովը կեդրոնացած է անոր — աշխարհին — ու անոր արարածներուն վրայ իբրեւ բարերար ու ախրական ուժ մը, հաւատացէք այն ատեն՝ անոնք պիտի ճանչնան ու զգան նաեւ զօրութիւնը շատ աւելի բարձր հոգիներու: Ու ահա՛, այլեւս Աստուծոյ անունը կը սրբա-

նայ անոնց համար, ու կ'ըլլայ հրաշալիօրէն սքանչելի, օրհնուած՝ անուն մը: Մարդ աւարածը ոչ մէկ երջանկութիւն, ոչ մէկ զօրութիւն կրցած է երբեք վայելել առանց այն բաղձանքին որ պապակն է, ծարաւը աստուածային էակի մը ներկայութեան: Ուրեմն մարդեր չինեցէք առաջ. կրօնքի մարդերը վերջը. և ահա այն ատեն ամէն ինչ շիտակ պիտի ըլլայ: Սինլոթրի մը կրօնքը սակայն իր շուրջը գտնուած բաներուն միշտ ամենանեխեալն ու ամենապականեալն է »: Մեր հայրերը մեզի կ'ըսենին մէջ, խիստ բարոյականի մը վրայ հիմնուած հարազատ կրօնքի մը գեղեցիկ մէկ նկարագրութիւնը կ'ընէ Ռըսքին, « Թէ որ կրնաս զգալ թէ՛ քեզ չըջապատող նմաններդ սիրելով, շատ աւելի պիտի սիրես զանոնք որոնք աւելի արժանաւորներ են, եթէ երբեք կորովի ամբողջ թափովդ շուրջդ գտնուած չարիքը վերցնելու աշխատած պահուդ անոնք քեզի յայտնուէին, դուն շատ մեծ անձկանքով սպասողը պիտի ըլլաս այն օրուան երբ՝ ամբողջ աշխարհի Դատաւորը համակ արդարութիւն սփռելու պիտի գայ չորս դին... թէ որ երկրի վրայ քեզի ամէնէն աւելի սիրելի եղողներէն հրաժեշտ առած պահուդ, — սիրելիներ, որոնք ամբողջ ուրախութիւնդ ու երջանկութիւնդ եղած են, — զանոնք նորէն հոն տեսնելու ու անոնց ձեռքերը յաւէտ սեղմելու տենջանքը կ'ունենաս, հո՛ն, ուր աչքերը ոչ ևս պիտի աղօտին և ոչ ալ ձեռքեր պիտի կմախսանան... թէ որ կանանչ խոտին տակ, լուռ, միայնակ, պառկելու պատրաստուած պահուդ յանկարծ ամենապզտիկ մտածումը կ'ունենաս այն խոստումին մասին, ըստ որում օր մը, Աստուծոյ լոյսը պիտի տեսնէիր նորէն ու պիտի ճանչնայիր բոլոր այն բաները զորս այնքան մեծ բաղձանքով մը տեսնել, ճանչնալ ուզած էիր, ու վերջապէս բոլոր ատոնցմէ դատ, նաեւ յաւիտեանական սիրոյ խաղաղութեան մէջ պիտի քալէիր... բոլոր ատոնց մասին ունեցած յոյսդ, ահա կրօնք մըն է, մինչ անոնց իսկական հոգին — կեանքիդ մէջ — հաւատքն է »:

ՐԵՍՔԻՆԻ ԳԱՆԱՓԱՐԸ ԱՍՏՈՒԾՈՅ ՄԱՍԻՆ

Րեսքին Աստուածը կը նկատէ իբրեւ մեծ Հայր մը, որ չափ մօտը կուգայ իր զաւակներուն, գիտէ բոլոր անոնց ըրածները, կը պահպանէ զանոնք երբ իրեն կը վստահին, ու որուն հետ մէկտեղ կրնան անոնք անցնիլ կեանքի ճամբէն, ակնածանքի բարեկամութեան մը կապերով: «Ժամանակին սկիզբէն մինչեւ վերջը, բացարձակապէս անհրաժեշտ է որ, կը գրէ ան, պարզ, չափ պարզ կերպ մը ըլլայ Աստուծոյ ինքզինքը իր արարածներուն յայտնելու կերպը, այնքան պարզ որ բոլոր արարածները կարենան հասկնալ զայն: Գիտուն կամ անգէտ, կարող կամ անկարող, ինչ որ ալ ըլլան այդ արարածները պէտք է որ անոնց ամէնուն ալ հաւատարապէս դիւրին ըլլայ յարակցութեան մէջ ըլլալ իրենց Ստեղծողին հետ. ու որպէսզի կարելի ըլլայ այդ յարակցութիւնը, Աստուածութիւնը վար իջած է իր աթոռէն ու ոչ թէ «Որդի» անունին տակ մարդկային մարմնոյն քօլը առած է իր վրան, հապա, «Հայր» անունին տակ ալ հագած է մարդկային խորհուրդներուն քօլը, ու մեզի թոյլ տուած իր այնքան խօսուն հեղինակութեամբ որ կարենանք ըմբռնել զինքը չափ պարզ ու մեկին կերպով մը: Իբրեւ սիրող Հայր մը ու բաւական մը. Էութիւն մը որուն հետ կարելի ըլլայ քալել, խօսիլ, խորհրդակցիլ. Էութիւն մը որ կը յուզուի և կ'աղդուի մեր ամէն մէկ աղաչանքներէն ու կը բարկանայ երբ անհաշտանդ գտնուինք իրեն. Էութիւն մը որ կը խորշի մեր պաղ վարմունքէն ու հաճոյքներու ամենամեծը կ'զգայ մեր սէրէն. Էութիւն մը որ վերջապէս կը փառաւորուի մարդկային գործերով և որուն անմիջական գործօն ներկայութիւնը դժուար չէ նըշմարել ստեղծագործութեան բոլոր ուժերուն և փոփոխումներուն մէջ: Աստուծոյ անձին կատարմամբ այս ըմբռնումը որ աւելի տղու յարմար ըմբռնում մըն է, բացայայտօրէն միակ է որ կրնայ տիեզերական ըլլալ միևնույն ատեն, ու հետեւաբար, միակը որ կըրնայ ճիշդ ըլլալ մեզի համար ալ:

Քրիստոնէութիւնը միջոցն է որով Աստուծոյ այս հայրութիւնը այնքան զօրաւոր կերպով շեշտուեցաւ: Ահա ինչ որ Քրիստոնէութիւնը կը նշանակէ իրաւամբ, ահա անոր սահմանումը, այնքան պարզ որ տղայ մը իսկ կրնայ հասկնալ զայն: «Եւ ինչ բան որ տղայ մը չի հասկնար Քրիստոնէութեան մէջ թող ուրիշներ չջանան զայն հասկնալ»: «Քրիստոնէութիւնը իր ամբողջութեան մէջ պարզապէս կը նշանակէ թէ աշխարհն ու աշխարհին արարածները ստեղծող Աստուածը որոշուած ատեն մը, մարդուն մարմինն ու կերպարանքը առաւ երկրի վրայ. մարմնով հանդուրժեց, տոկաց բոլոր նեղութիւններուն ու վերջապէս մեռաւ այն մահը որով իր ստեղծած արարածները կը մեռնին. մեռնելէն վերջ սակայն նորէն ելաւ, մարդկային փառաւոր կեանքին յարմարութիւնը առաւ, ու այն ատեն որ մարդկային ցեղին թուալանը վերջանայ, այն ատեն անգամ մըն ալ պիտի գայ մարդկային տեսանելի կերպարանքով, հատուցումը տալու ամէն մարդու, իր ըրած գործին համաձայն:

«Քրիստոնէութիւնը ահա, հաւատքն ու սէրն է այս կերպ յայտնուած Աստուծոյն: Ասկէց դուրս ուրիշ ու է բան, լոկ Քրիստոսի ըսածները ընդունիլ և կամ զինքը գերադրել ինչպէս պակաս բան մը նկատել, կրնայ, գէթ այսպէս կը կարծեմ, բաւական ըլլալ բաղձացուած առաքինութեան, խաղաղութեան ու ապահովութեան համար, բայց ատենք չեն կրնար ժողովուրդը Քրիստոնեաներ շինել և ո՛չ ալ կրնան կարող ընել զանոնք հին վարդապետութեան ամենապարզուկ հաւատացեալին սիրտը կարդալու և հասկնալու»: Աստուծոյ մեր կեանքներուն վրայ ըրած սիրալիր հսկողութեան հանդէպ ունեցած իր մեծ հաւատքին հետ՝ Ռեսքին ներքին լայն համոզումը ունի անդի կեանքին, — թէ և առաջին պատեհութեամբ հակառակող ճշմարտութիւն մը թուի աս —, թէ ազատ կեանքը պատասխանատուութեան ահագին բաժին մըն է որ կը հանէ մեզի, ընդունելու կամ մերժելու ու է բարիք մը որ մեր կարողութեան տակ կ'իյնայ:

Ճշմարտութեան այս կողմին վրայ ունեցած իր որոշ տեսողութիւնը, ամէնէն աւելի նախախնամութեան ու անոր գործելու կերպին մասին յայտնած գաղափարներուն մէջ երևան կուգայ: Ռեքքին երբեք թոյլ չպիտի տար որ մարդս ինքզինքը միտիթարէ այն յոյսով թէ ամէն ինչ որ գէշ է բարիի պիտի դառնայ, ու կերպով մը օգտակար պիտի ըլլայ ի վերջոյ: «Եթէ երբեք ըլլայ իսկ ատիկա, կըսէ, այս կարգի ապագայ պատահականութիւն մը չէ որ մարկային գործերը պէտք էր առաջնորդել: Գործի մը վերջաւորութեանը հետ ու է՝ կերպով գործ չունինք, հապա միայն իրենց իրական վիճակին հետ: Գործելու միակ սկզբունքը պէտք է ըլլայ բարին ու չարը նկատել այնպէս ինչպէս որ կ'ըմբռնենք զանոնք մեր բնական զգացողութեամբ, ու ջանալ միևնոյն ատեն առաջացնել մէկը ու լքել, տկարացնել միւսը, այնքան եռանդուն ու սրտոտ ջանքերով մը՝ իբր թէ ասկէջ զատ աշխարհ մը իրաւամբ գոյութիւն ունեցած չըլլար:»

(Մնացեալը գալ անգամ)

«ԻՆՉՊԷՍ ԿԱՐԴԱԼՈՒ Է ԱԻՅՏԱՐԱՆԸ ԵՒ ԻՅՉ ԲԱՆԻ ՄԷՋ ԿԸ ԿԱՅԱՆԱՅ ԻՐ ԻՍԿՈՒԹԻՒՆԸ»

Թուլթօի այս նիւթին վրայ գրածը բառ առ բառ պիտի չթարգմանենք, որովհետեւ ա՛յնքան անաչառ է իր դիտողութիւններուն մէջ որ կրնան կործանիչ նկատուիլ անոնք ինչ ինչ աւանդութիւններու մասին: Բայց քանի որ ա՛յնքան փորձառութեամբ և ա՛յնքան հմտութեամբ կը խօսի Թուլթօ Աւետարանի հասկացողութեան վրայ՝ փոխանակ իր հատուածին ամբողջական թարգմանութեան՝ յառաջ կը բերենք անոր մեծագոյն և շինիչ մասերը:

Թուլթօ դիտել կուտայ թէ «իբր Բրիստոսի վարդապետութեան ուսուցածը» ա՛յնքան կնճոտ է որ «չգիտցուիր թէ ի՞նչպէս հասկնալու է այդ վարդապետութիւնը»:

«Ասկէ զատ, կ'ըսէ, այդ վարդապետութիւնը այլազան ձեւերով հասկցուած է, ու մանք կ'ըսեն՝ թէ ատոր մէջ էական կէտը Փրկագործութիւնն է, ուրիշներ կ'ըսեն՝ թէ խորհուրդներով ստացուած աստուածային շնորհքն է. վերջապէս ուրիշներ կ'ըսեն՝ թէ Եկեղեցւոյ հպատակութիւնն է գլխաւոր կէտը: Նոյնպէս տարբեր եկեղեցիներ տարբեր կերպով կը հասկնան վարդապետութիւնը, կաթօլիկ եկեղեցին՝ Ս. Հոգին կը բղխեցնէ ի Հօրէ և յՈրդւոյ, կը հաստատէ պապին անսխալականութիւնը և կը հաւատայ թէ մարդ գլխաւորապէս գործքով է որ կը փրկուի: Բողոքական եկեղեցին չընդունիր զայն և կը հաւատայ թէ փրկութեան բուն պայմանն է հաւատքը: Օրթոդոքս եկեղեցին կ'ընդունի թէ Ս. Հոգին կը բղխի ի Հօրէ և կը հաւատայ թէ փրկութեան համար հարկաւոր են հաւատք և գործք: Անկլիքան, Երիցական, Մեթոտական եկեղեցիներէն իւրաքանչիւրը, թողունք ուրիշ հարիւրաւոր եկեղեցիները, քրիստոնէական վարդապետութիւնը կը հասկնայ իր ձեւովը»:

«Շատ անգամ երիտասարդներ և ժողովրդէն մարդիկ, որ տարակուսեր են եկեղեցւոյ վարդապետութեան ճշմարտութեան վրայ, որուն ծոցը մեծցած են, ինձ դիմած են ու կը դիմեն հարցնելով թէ ի՞նչ բանի մէջ կը կայանայ իՄ վարդապետութիւնս և ի՞նչպէս կը հասկնամ ես քրիստոնէական վարդապետութիւնը»:

«Այս հարցումը կը վշտացնէ զիս և նոյն իսկ կը վիրաւորէ:

«Բրիստոս երկրի վրայ եկած է որպէս զի մարդոց տայ աստուածային ճշմարտութիւնը՝ իբր կեանքի առձեռն ուղեցոյցը (manuel)»:

Թուլթօ կը խորհի թէ՛ ամէնէն պարզ ու ազէտ մարդ մը երբ ուզէ կարեւոր բանի մը վրայ խօսիլ, կը խօսի հասկնալի ձեւով մը և ամէն մարդ կը հասկնայ խօսուածը: Մինչդեռ Փրկչին խօսածները՝ իբր թէ անհասկնալի բաներ ըլլային և մարդիկ եւր հակասական մեկնութիւններ կուտան Անոր խօսքերուն: Եւ ասկէ զօրաւոր փաստ մը կը հանէ Թուլթօ. «Այսպիսի բան մը կա-

բելի չէ՛ր եթէ Քրիստոս Աստուած էր » : Եթէ հասարակ մահկանացու մը կրնայ իր կարեւոր ընկերքները հասկցնել, կարելի չէր որ Քրիստոս չհասկցնէր իր ընկերքները : Իր ընկերքը որոշ և հասկնալի ընել՝ մեծութեան ապացոյց մըն է . « Մեծ վարդապետը անոր համար մեծ է, որովհետեւ ճշմարտութիւնը ա՛յնպիսի ձեւով մը կ'ըսէ Ան, որ պայծառ ըլլայ արեւի նման, այնպէս որ ո՛չ ոք կարող ըլլայ զայն ծածկել, ո՛չ ալ խաւարեցնել » :

« Այսպէս, կ'ըսէ, Աւետարանի մէջ զըտնուած վարդապետութիւնը ճշմարտութիւն պէտք է ըլլայ » :

« Եւ իրաւ ալ Աւետարանի մէջ ճշմարտութիւն կայ ամէն անոնց համար, որոնք անկեղծ փափաքով մը կը կարդան զայն, և առանց գաղտնամտութեան, ճանչնալու ճշմարտութիւնը, և մա՛նաւանդ առանց միտք բերելու թէ Աւետարանի մէջ գտնուի ճշմարտութեան ո՛ր և է մաս որ վեր ըլլայ վարդապետութիւն » :

« Այսպէս՝ ես կարդացած եմ Աւետարանը և ճշմարտութիւնը գտած եմ անոր մէջ, որ փոքրիկ տղոց ալ հասկնալի է, Աւետարանի մէջ գրուածին պէս : Ահա թէ ինչո՞ւ սա հարցման « ի՞նչ բանի մէջ կը կայանայ ԻՄ վարդապետութիւն » և ես « ի՞նչպէս կը հասկնամ քրիստոնէական վարդապետութիւնը »-ը պատասխանեմ . « Ես ո՛ր և է վարդապետութիւն չունիմ և քրիստոնէական վարդապետութիւնն ալ կը հասկնամ ճիշդ ա՛յնպէս ինչպէս որ գրուած է Աւետարանի մէջ : Եթէ ես գրեք գրեցի քրիստոնէական վարդապետութեան վրայ, մի միայն ապացուցաւելու համար էր սխալը ա՛յն բացատրութիւններուն, զոր Աւետարանի մեկնիչները խառն : Քրիստոնէական վարդապետութիւնը իրօք եղածին պէս հասկնալու համար, պէտք չէ՛ մանաւանդ մեկնել, այլ գրուածին պէս հասկնալու է զայն » :

« Եւ ես սա հարցման՝ թէ ինչպէս պէտք է հասկնալ Քրիստոսի վարդապետութիւնը, պատասխանեմ . « Եթէ կ'ուզէք հասկնալ Քրիստոսի վարդապետութիւնը՝ կարդացէ՛ք Աւետարանը և կարդացէ՛ք առանց ո՛ր և է

գաղտնամտութեան, մի միայն ատոր մէջ ըսուածները հասկնալու փափաքով : Բայց որովհետեւ Սուրբ Դիրք մըն է Աւետարանը, զայն կարդալու է խորհրդածութեամբ, մեթոտով, ուշադրութեամբ և ո՛չ թէ թղթատելով զայն և անոր պարունակած իւրաքանչիւր բառին միեւնոյն նշանակութիւնը տալով » :

« Ո՛ր և է գիրք հասկնալու համար պէտք է զատել անոր բոլոր անհասկնալի և մութ տեղերը, բոլոր յստակօրէն հասկնալի տեղերէն և ատոնցմով ըմբռնում մը չինել ամբողջ գրքին իմաստին և ոգւոյն վրայ . և ետքը՝ այդ բոլոր յստակօրէն հասկնալի տեղերուն վրայ հիմնուելով բացատրելու է նուազ հասկնալի և երկդիմի հատուածները : Մենք ամէն գիրք այսպէս կը կարդանք : Աւելի ևս կարեւոր է այսպէ՛ս կարդալ Աւետարանը » :

« Այսպէս՝ Աւետարանը հասկնալու համար՝ նախ պէտք է զատել յստակ և հասկնալի տեղերը՝ շփոթ և ոչ-հասկնալի տեղերէն . այսպէս ընելէ ետքը, շատ անգամ կարդալու է՝ աշխատելով որ լաւ իւրացուի այդ պարզ և յստակ վարդապետութեան իմաստը, այսինքն՝ ինչ որ յստակ է և հասկնալի . և ետքը այս բոլոր վարդապետութեան իմաստին վրայ հիմնուելով է որ բացատրելու է կնճռոտ և մութ երեցող հատուածները » :

« Ես այսպէս կարդացած եմ Աւետարանը և Քրիստոսի վարդապետութեան իմաստը ինծի երեւցած է ա՛յնպիսի յստակութեամբ մը որուն վրայ կարելի չէ տարակուսիլ » :

« Աս պատճառաւ՝ խորհուրդ կուտամ որ միեւնոյն բանը ընեն ամէն անոնք որոնք կ'ուզեն Քրիստոսի վարդապետութեան ճշմարիտ իմաստը հասկնալ » :

« Ամէն ոք Աւետարանը կարդացած ատեն թո՛ղ կապոյտ մատիտով ստորագծէ այն բոլոր տեղերը, որոնք կատարելապէս պարզ, յստակ և հասկնալի կ'երեւան իրեն . միւս կողմէ՝ թող կարմիր մատիտով ստորագծէ նոյն իսկ Քրիստոսի խօսքերը, զանոնք որ լոյշելու համար Աւետարանիչներու խօսքերէն . ետքը թող շատ անգամ կարդայ ու

կարդայ կարմիրով գծուած հատուածները : Երբ այս հատուածները լաւ հասկցուին, թող նորէն կարդայ Քրիստոսի ա'յն խօսքերը, զորս նախապէս չէր հասկցած եւ հետեւաբար ստորագծած չէր, եւ թող կարմիր գրծով մը նշանակէ այդպէս հասկցուածներն ալ » :

«Այն ատեն կը մնան չնշանակուածները, Քրիստոսի ա'յն խօսքերը, որոնք իրեն համար բոլորովին անհասկնալի մնացած էին և աւետարանիչներուն ա'յն հատուածները, զորս չէ՛ հասկցած : Կարմիրով նշանակուած հատուածները՝ Քրիստոսի վարդապետութեան էութիւնը պիտի տան ընթերցողին, անոր պիտի տան ի'նչ որ կարեւոր է ամէնուն եւ զոր Քրիստոս ա'յնպիսի ձեւով մը ըսած է որ ամէնքն ալ կարող ըլլան հասկնալ զայն» :

«Միայն կապոյտով նշանակուած հատուածները պիտի տան իրեն՝ Աւետարանիչներու ըսածներէն հասկնալիները » :

«Շատ կարելի է որ տարբեր մարդիկ տարբեր հատուածներ ստորագծեն եւ թէ ի'նչ որ մէկուն համար հասկնալի է՝ մութ մնայ ուրիշի մը : Բայց հաւանական է որ էական կէտերը միաբանութեամբ պիտի հասկցուին եւ միեւնոյն բանը բոլորովին հասկնալի պիտի ըլլայ ամէնուն համար :

«Եւ ի'նչ որ բոլորովին հասկնալի է ամէնուն համար, ա'ն կը կազմէ Քրիստոսի վարդապետութեան իսկութիւնը » :

«Իմ Աւետարանիս մէջ նշանակածներս՝ հասկնալի են ինձ համար » :

L. ԹՈԼՍՏՕ

Թարգմ. Ֆրանսերեցի Բ. Վ.

ՌՈՒՍ ԳՐԱԿԱՆ ԴԵՄՔՆԻ

Բ Ո Ւ Շ Ք Ի Ն

Բուշքին անունին արժանի պատիւով մը, իր էն մեծ Բանաստեղծին հարիւրամեակը տօնեց Ռուսիա, դեռ քանի մը տարիներ

առաջ, բանաստեղծի մը որուն նմանը, միեւնոյն հողը, չէ կրցած դեռ արտադրել :

Աւելջասնդր Սէրկիէվիչ Բուշքին, նշանաւոր բանաստեղծն ու վիպագիրը, Մոսկուայի մէջ ծնած է, 1799ին, ու իր կրթութիւնը առած՝ Ջարսքօէ-Սէլօյի Կայսերական Լիսէին մէջ, որուն չորսնը աւարտելէ վերջ կառավարական պաշտօնեայ եղաւ :

Իր բանաստեղծական գործերէն զխաւորներն են, « Ռուսլան Լիւտովա » ն՝ 1820. « Կովկասի Բանտարկեալը » 1822. « Պաղչէսէրայի Աղբիւրը » 1823. « Գնչուները » 1827, ու « Էվկէնի Օնէկին » 1828. Վերջինը ճարտարօրէն հիւստուած վէպ մը, ոտանաւոր՝ որ որչափ զուարճալի՝ նոյնչափ մըն ալ սրբաւորուչ է, և զգայուն, Պայրընի « Պէքօյին ատօնժուանէսը » ոճովը գրուած : Տարի մը վերջ « Բօլթավա » ն հրատարակեց, — Մագներան՝ անոր հերոսը, — ու յաջորդաբար իր « Քանչելի սղբերգութիւնը, — « Պօրիս Կօսինով » : Իր այս գործերէն զատ հեղինակն է նաեւ շատ մը ծայրայեղօրէն սիրուն քնարերգական ոտանաւոր քերթուածներու, այնքան ժողովրդական Ռուսիոյ՝ սխալ չպիտի ըլլար ըսել՝ բոլոր Սլաւախարհին մէջ : Ու ասոնցմէ դեռ զուրս են իր անթիւ արձակ գրութիւնները, հէքիսթները ու այլազան ուսումնասիրութիւնները : Թէ Ռուսերը իրաւամբ հպարտ կ'զգան ինքզինքնին Բուշքինի գրական տաղանդին համար, որ Ռուսիոյ կեանքին շատ մը « ֆազ » եր կը ցուցադրէ այնքան խօսուն կերպով, ատիկա կը յայտնուի այն միակ պատճառով որ, Բուշքինի անձը ամբողջ դար մը անսպասելի նիւթ հայթայթած է հարիւրաւոր կենսապիւրներու և քննադատներու : Չորս հազարէ աւելի հատորներ եւ ուսումնասիրութիւններ գրուած են իր վրայ, մարդը ու անոր գործերը շօշափող : Տարօրինակ պարագայ մըն է սա իրաւամբ որ՝ Տիւմաին պէս Բուշքին ալ խափշիկի արիւն կը կրէր իր երակներուն մէջ. իր պատմութիւններէն մէկուն մէջ արգէն, ինք իր բերնով կը պատմէ մեզի մէկ շահատակութիւնը իր Ափրիկեցի նախահօր ու Մեծն Պետրոսի ալ սիրելի-

ներէն մէկն էր :

Առանց նկատի առնելու Բուշքինի, իր իսկ խոստովանութիւնը թէ Ռուսներէնէն շատ աւելի աղէկ ֆրանսերէն գիտէր. ինք եղաւ միակ բանաստեղծը որ ամէնէն աւելի իր ազգին զգացումները ներմուծեց իր երկրին գրականութեան մէջ, իրեն նիւթ առնելով ոչ միայն իր օրով գոյութիւն ունեցող Ռուս ընկերութիւնը, բայց միևնոյն ատեն աղէկ ըմբռնելով ամբողջ գեղեցկութիւնն ու արուեստագիտական յատկանիշները Ռուս ժողովուրդին կիւսական պատմութիւններուն ու ժողովրդական երգերուն, որոնք այնչափ երկար ատեն ոչ մէկուն ուշադրութեան առարկան կրցած էին ըլլալ, իրեւ անարգ, անարժէք բաներ : Իր անըմբռնելի կարողութիւնը՝ նմանցնելու ու նոյնացնելու ինչ որ օտար գրականութիւններու յատկանիշն է՝ այնքան մեծ էր որ կարգ մը քննադատներ անոր « ո և է ազգայնական ինքնուրոյնութիւն » ունենալը ուրանալու չափ առաջ ցացին, հոգ չէ թէ իր հայրենակիցները Ռուսիոյ ճշմարիտ մէկ զաւակը դաւանին ըլլալը, և միևնոյն ատեն Մոսքովական ցեղին զգին ամբողջ աշխարհին ներկայացնող էն կարող թարգմաններէն մէկը :

Բուշքինի գործերը, որոնցմէ « Տիգանոսներու թագուհին » և « Գնչուները » ֆրանսերէնի թարգմանած է Բրօսսէր Մէրիմէ, — գրական ոչ նուազ համբաւ վայելող գէմբ մը —, ցայտուն կերպով կը ցոյցաբերեն Քրչի դիւրասանութիւն մը ու զօրաւոր երեւակայութիւն մը՝ արտայայտելու կորովի ոչ միացած, մինչ իր կարճ գրութիւններէն շատերը, մասնաւորապէս նշանաւոր հեղինակին հմայիչ պատմութիւնները, ապրող կիներն են իր Քրչին շնորհալիութեանը և անարեւելութեանը, որոնք չընթերցողութեան այնքան լայն ասպարէզ մը գտած են իրենց աշխարհը և քաղաքակիրթ աշխարհին մէջ :

X.

ԷՄԻԼ ԶՕԼԱԻ ՄԱՅՐ

Երկուշարթի իրիկուն կէս գիշերին հեռագիրը ամբողջ աշխարհի վրայ տարածեց ողբալի մահը Ֆրանսացի հռչակաւոր վիպասան և խոհուն ընկերաբան Էմիլ Զօլաի, որ պարզ արկածի մը զոհ կ'երթայ, անակ պարագաներու մէջ, զորս շատ անգամ ինք նկարագրելու առիթը ունեցած է, իր վէպերէն շատերուն մէջ :

Երեքշարթի առտու մինչեւ ուշ ատեն Զօլաի տան սպասաւորները տեսնելով որ իրենց տիրոջ սենեակը չբացուիր, կ'երթան դուռը դարնել, բայց պատասխան չտա՝ նալով կը կոտրեն ու ներս կը մտնեն :

Ահաբեկիչ տեսարան մը կը պարզուի իրենց առջեւ : Զօլա գլուխն ի վար կախուած անկողնէն, շնչահեղձ վիճակի մէջ էր : Կը շարժեն, կը թոթուեն, կը ցնցեն, ըսթափեցուցիչ դեղեր կուտան քիթին, բայց օգուտ չընեն : Ածխային թթուի հոտ մը կը խղդէ իրենց կոկորդը. կը հասկնան եղելութիւնը : Վառարանին մէջ դիզուած ազօդային կազը պատճառ եղած էր վիպասանին դժբաղդ մահուան : Տիկին Զօլա ալ նոյն սենեակին մէջ գտնուելով, անկողինը պառկած կը մնար և կենդանութեան ո և է նշան ցոյց չէլ տար : Բժիշկները ամէն ջանք թափելով կը յաջողին զինքը սթափեցնել ու Հիւանդանոց մը փոխադրել կուտան :

Ոստիկանութեան հրամանով դիազնոսութիւն մը կը կատարուի Զօլաի մարմինին վրայ, ուրկէ կը հասկցուի թէ անձնասպանութեան ո և է նշան չիկայ, այլ մահը պարզ արկածի մը արդիւնքն է :

Զարմանալի է միայն որ, այդ սենեակին մէջ կը գտնուէին նաև երկու պզտիկ շուներ, որոնցմէ եւ ոչ մէկը բան մը եղած էր :

* * *

1840 Ապրիլ 2ին, Բարիդ ծնած էր Էմիլ Զօլա, Ֆրանսացի մօրմէ և Իտալացի հօրմէ : 12 տարեկան եղած ատեն գոլէճ մը դրուեցաւ, ուր կանուխէն ցոյց տուաւ իր գրական յատկութիւնները, առանց առաջնակարգ ուսանող մը ըլլալու : Կ'ըսուի նոյն

իսկ թէ, դպրոցական այդ շրջանին մէջ գործած է վէպ մը, Արեւելքին ներշնչումներովը գեղուն: Այդ գոլէճը աւարտելէն ետքը, Զօլա-Բարիզ գնաց իր ուսումը շարունակելու, սակայն հոնկէ ալ շուտ մեկնեցաւ, ու 600 Փր. տարեթիշակով նաւարան մը մըտնել ստիպուեցաւ, գլխուն ճարը տեսնելու համար: Սակայն շատ չկրցաւ կենալ հոն, ու այդ գործը ձգելով, բարեկամի մը յանձնարարութեամբ Փրանսացի անուանի հրատարակչի մը՝ Հալէթի՝ քով մտաւ: Հոն ծանօթացաւ ժամանակին գրողներուն ուրոնց հետ բարեկամութիւն հաստատեց և շատ օգտուեցաւ անոնցմէ: Անկէ ետքը ըսկսաւ գրել իր վէպերը, որոնք մեծ համակրանքով ընդունուեցան ոչ միայն Փրանսական ժողովուրդէն, այլ և ամբողջ աշխարհի հասկցող դասակարգին կողմէ: Համբաւը չիսնուած էր իրեն համար: Ամէն տարի կանոնաւորաբար գիրք մը կ'ընծայէր Փրանսացի ժողովուրդին: Իր գործերուն մէջ առաջին տեղ մը կը գրաւէ «Ռուկոն-Մաքառ»ներու հոյակապ շարքը:

* * *

Հարիւրապետ Տրէյֆիւս հեռագրով իր երախտագիտութիւնը և խորին ցաւակցութիւնը յայտնեց Տիկին Զօլաի, Զօլաի մահուան առթիւ: Ընկերվարականները պատրաստութիւններ կը տեսնեն յուղարկաւորութեան օրուան համար: Մ. Վալտէք Ռուսօ հեռագրով իր յարգալից ցաւակցութիւնները յայտնեց Տիկին Զօլաի, վարչապետ Մ. Քոնսպ քարտուղար մը զրկեց Տիկին Զօլաի, իր ցաւակցութիւնները յայտնելու համար: Կատարուած դիագնոստիկէն հաստատուեցաւ թէ մահը շնչահեղձութենէ առաջ եկած է: Յուղարկաւորութիւնը տեղի պիտի ունենար ուրբաթ օրը, Մոնմարթրի գերեզմանատան մէջ: Զօլա ո եւ է կտակ չէ ձգած:

* * *

Բարիգի մէջ օրուան խնդիրը Զօլաի մահն է: Լրագիրները անով կ'զրադին, ակումբ-

ներու մէջ անոր վրայ կը խօսին: Ամէն մարդ կը հարցնէ թէ ի՞նչպէս մեռաւ Զօլա, անհասկացա՞ն եղաւ, չարագործութեան մը զոհ գնաց, թէ իրաւցնէ արկածով մը կեանքը վրայ տուաւ: Կասկածը այնչափ պաշարած էր միտքերը, որ պահ մը ամէն մարդ ոճրագործութեան վերագրեց Զօլայի մահը: Խորհրդաւոր պարագաներ կային մէջտեղը՝ փսիւռնքի հետքեր գտնուած էին տէր և տիկին Զօլաի պառկած սենեակին գորգին վրայ, և ջերմաբաշխ գործի չկար: Ոստիկանութիւնը երկու փորձագէտներ զրկեց, որպէս զի քննութիւն բանան: Զօլաի վրայ դիագնոստիկէն կատարուեցաւ: Տիկին Զօլաի արիւնը տարրալուծուեցաւ և գիշերը ննջասենեակին մէջ գտնուող շունին արիւնը քննուեցաւ: Այս քննութիւններէն վերջն էր որ ամէն բան հասկցուեցաւ: Հաստատուեցաւ թէ երեքն ալ, Զօլա, կինը և շունը թունաւորուած էին ածխային թթուածնաւ շնչելով:

Տէր և Տիկին Զօլա կիրակի օրը գիւղէն վերադառնալով տուն եկած էին: Զօլա հրաման տուած էր վառել ննջասենեակին վառարանը, որ լաւ չէր բաներ: Տէր և Տիկին Զօլա ճաշելէ ետքը ժամը 10ին ատենները պառկած էին: Սպասաւորներն ալ միեւնոյն պնակներէն կերած էին: Ասոնք կը հաւատեն թէ Տէր և Տիկին Զօլա շատ զուարթ էին նոյն օրը: Տիկին Զօլա գանգատած էր թէ վառարանը լաւ չի վառիր, և արդէն յաջորդ օրը երկուշաբթի, պիտի նորոգուէր: Մնացածը յայտնի է:

Կը կարծուի թէ միեւնոյն ննջասենեակը գտնուող շունը անոր համար ազատած է, որովհետեւ քանի մը անգամ փսխած է:

Տիկին Զօլաի վիճակը առ այժմ լաւ է: Բժիշկները կը յուսան որ 15 օրէն ապաքինի: Տակաւին չի կրնար խօսիլ: Երբ ամուսնին մահը իմացաւ, նուաղում մը և յետոյ բուռն տագնապ մը ունեցաւ:

Թ Ո Մ Ո Ւ Ա

Գ Ի Ր Բ Գ.

Գ Լ Ո Ւ Ի Ը.

Թ Ե Ս Ս Ա Տ Ա Ն Մ Է Ձ

Ն Ի Տ Ա Ի Ն Է Ն Գ Ո Ւ Ր Ս

Ուրիշ անձ մըն ալ, զոր արդէն կը ճանչնանք, այդ առաւօտ կը մօտենար Հրապարակին՝ Բարեկենդանը տեսնելու համար։ Թեսասն էր ան՝ որ հակառակ կողմէն կուգար, վասն զի այլ եւս Սան ձիորճիոյի բլուրին վրայ չէր բնակեր։ Հոն՝ տեղի ունեցած ղէպքերէն վերջ և ուրիշ պատճառներով Թիթոյ խորհած էր թէ լաւագոյն կ'ըլլար որ Թեսասյի համար նոր բնակարան մը գտնէր, և յարմար տուն մը գտած էր հանդարտ և ողասուն տեղ մը, Փորթա Սանթա Գրոզէի հիւսիսային կողմը՝ ընդարձակ պարտէզի մը եզերքը։ Թեսասա այս տունէն ալ չէր կրնար դուրս ելլել առանց մասնաւոր հրամանի։ Հիմա Թիթոյ հոս կուգար ժամանակ ժամանակ և ինքն ալ սկսաւ զարմանալ թէ որքան հանդարտութիւն և թեթեւութիւն կ'զգար այն վայրկեաններուն մէջ զորս հոն կ'անցընէր։ Խորամանկութեան պէտք չուներ Թեսասյի հետ վարուելու համար։ այնքան անմեղ և միամիտ էր ան որ՝ ո եւ է կասկած չէր տաներ Թիթոյի նկատմամբ։ Եւ մեծ հաւոյք կ'ազգար պզտիկներուն իրեն «հայրիկ» կանչելը լսելով։ Երբ կը մտածէր Ֆիորէնցայէն մեկնիլ, երբեք միտքէն անցուցած չէր Թեսասն և տղաքը հոն ձգել։ Շատ կը սիրէր այս գիւրուկ, աղւուորիկ պզտիկները որոնք իր հանդերձներէն կը քաշէին և իրեն նկատմամբ ո եւ է չար բան չէին գիտեր։ Եւ ուր որ գորովը կը ծիւ, կանանչ տերեւին և ծաղիկին պէս է ան, անբիծ և մաքուրութիւն արտաբերող, ինչ տեսակ հողի վրայ ալ որ անի։ Խեղճ Ռոմոլա, անձնութեան իր

բոլոր ջանքերը ուրիշ բանի չէին ծառայեր բայց միայն կարծրացնելու Թիթոյի բնութիւնը և պաղեցնելու զայն՝ բան մը որ նախապէս անկարելի կը թուէր թէ կրնար զբոնուիլ Թիթոյի մէջ։ Բայց Թեսաս բարեսիրութեան աղբիւրները միշտ բաց պահած էր։

— Նինա հիմա շատ բարի է, ըսաւ Թեսաս Թիթոյի, և կրնամ զինքը ո եւ է ատեն Մոնա Լիզայի քով Թողուլ, և եթէ որորանին մէջ ըլլայ և լայ, Լիլոյ շատ լաւ գիտէ զանիկա հանդարտեցնել։

Թեսաս այս խօսքերը ըսաւ Բարեկենդանը տեսնելու համար իր զօրաւոր փափաքը յայտնելու և Թիթոյէն հրաման ուղեւու իբր յառաջարան։

— Լիլոն զարմանալի մանչուկ մըն է, չէ՞ ըսաւ Թիթոյ ինդալով։

— Իրաւ որ զարմանալի է, ըսաւ Թեսաս եռանդով, և քիչ մըն ալ մօտենալով Թիթոյի ըսաւ. «չե՞մ կրնար վաղը առտու Բարեկենդանը տեսնել մէկ երկու ժամ»։

— Ա՛հ, խորամանկ աղաւնի, ըսաւ Թիթոյ ասանկ բաղձանքներ ալ ունիս, հէ՞, Ի՞նչ գործ ունիս բարեկենդաններուն հետ, դուն որ ալ երկու զաւակ ունեցող պառաւ մըն ես։

— Բայց պառաւ կիներն ալ կ'ուզեն բան տեսնել, ըսաւ Թեսաս, իր վարի չրթուքը քիչ մը կախելով։ Երբեք պիտի չմոռնամ այն Բարեկենդանը զոր անգամ մը տեսայ. այնքան սիրուն էր անիկա. լեփ լեցուն վարդէյ կային որոնց տակ վեհապետ մը և թագուհի մը. հիանալի երգեցողութիւն ալ կար։

— Բայց Թեսաս, հիմա ասանկ բան չկայ. Հրապարակին մէջ հրավառութիւն մը պիտի կատարեն. ամէնը այդչափ։ Բայց չեմ կրնար թողուլ որ առանձին դուրս ելլես գիշեր ատեն։

— Ո՛հ ոչ, գիշերը դուրս ելլել չեմ ուզեր, կ'ուզեմ միայն թափօրը տեսնել ցորեկ ատեն:

— Շատ լաւ, այն ատեն կրնաս երթալ. բայց կանուխ տուն դարձիր:

Այսպէս թեսսա առտուն ճամբայ ելաւ Հրապարակը երթալու, ուր հրավառութիւնը պիտի կատարուէր. իր սիրտը կը խոյտար ցնծութեամբ, մինչ կը քալէր փետրուարի այդ տաքուկ արեւին տակ. խորհելով այն գընումներուն վրայ զորս իր պզտիկներուն համար պիտի ընէր, և չէր խորհեր երբեք թէ մէկը կրնար զինքի դիտել: Եւ սակայն կար անձ մը որ իր աչքէն չէր հեռացներ զինքը: Այս անձը Պալտասարէն էր որ կապոց մը մանած կը տանէր. այս տեսակ գործեր կ'ընէր ան հիմա իր ապրուստը ճարելու և վրէժ. խնդրութեան սրբանուէր կրակը վառ պահելու համար իր սրտին մէջ:

Պալտասարէ շատ անգամ խորհած էր թեսսան կամ Ռոմոլան սիրաշահիլ և աշակից ընել իրեն, և սակայն չէր յաջողած իր այդ խորհուրդը իրագործել, վասն զի թեսսայի նոր տունը չէր գիտեր, և այս առաւօտ պատահմամբ հանդիպել էր անոր և իմացեր էր նաեւ. թէ թեսսա բլուրին վրայի բնակարանէն մեկնելէ վերջ ո՛ւր եկած հաստատուած էր, և այս պատճառաւ Պալտասարէ չէր ուզեր աչքէ հեռացնել թեսսան:

Թեսսա քանի մը երկար փողոցներէ անցաւ առանց Բարեկենդանի մասնաւորնչան մը տեսնելու, բայց հետզհետէ բազմութիւնը շատցաւ փողոցներուն մէջ և քիչ մը վերջ եկաւ անանկտեղ մը՝ որ խորհեցաւ թէ իրապէս թափօրը կուգար, վասնզի սպիտակ հանդերձներ և դրօշ մը տեսաւ, և իր սիրտը սկսաւ արագ արագ բարախել՝ ակնկալութեամբ լեցուած: Մէկ կողմ կեցաւ. դրօշը սիրուն էր. Սուրբ Մայրն էր ան Մանուկին հետ, և թեսսա օրէ օր աւելի կը հաստատուէր իր սա հաւատքին մէջ թէ այդ Մանուկին սէրը իրեն (թեսսայի) նկատմամբ աւելի զօրացած էր յորմէ յետէ ինք ալ պզտիկներ ունեցած էր: Եւ ձիւնափայլ հագուստներ հագնողները ոչ թէ միայն կանանչազարդ

պսակներ կը կրէին իրենց գլխուն վրայ, այլ նաև ունէին կարմիր խաչեր իրենց զգեստին մէկ կողմը, այս պարագան մասնաւորապէս մեծ գոհունակութիւն պատճառեց թեսսայի, որովհետեւ ինք ալ իր կարմիր խաչը ունէր:

Բայց հիմա անոնք շատ մօտ էին, և մեծապէս զարմացաւ երբ դիտեց որ սկսան ուղղակի իրեն դիմել. սկսաւ դողալ ճիշդ այնպէս ինչպէս պիտի դողար եթէ պատկերին մէջի Ս. Միքայէլը իր գլուխը շարժէր թեսսայի վրայ նայելով, և սարսափահար զարմանքէ մը զատ ուրիշ բանի պիտակ չէր մինչեւ որ ճիշդ իր մօտիկը տեսաւ կակոթ մանկունակ դէմք մը, և լսեց սուր ձայն մը որ կ'ըսէր.

— Քոյր իմ, վրադ սին զարդարանքներ ունիս: Տուր զանոնք օրհնեալ Յիսուսին, և Ան քեզ պիտի զարդարէ իր շնորհքին գոհարներովը:

Թեսսա բան մը չհասկնալուն համար ա'լ աւելի ահաբեկեցաւ: Իր առաջին մտածմունքը եղաւ չուկայէն գնած շաքարեղէններով լի կողովը. Այս ահաբեկիչ հրեշտակները այդ կողովը կ'ուզէին, ի՞նչ փորձանք, աչքերը դարձուց կողովին:

— Ո՛չ, քոյր իմ, ըսաւ աւելի բարձրահասակ պատանի մը, մատնանիչ ընելով թեսսայի քայռամանեակը և գօտիին ճարմանը: Հանէ այդ քայռամանեակն ու գօտին, որպէս զի վառին Ունայնութեանց սրբազան հրավառութեան մէջ, եւ քեզ ազատեն այրելէ: Արդէն կարմիր խաչ մը կը կրես, այդ թող ըլլայ քու միակ զարդդ: Հրաժարէ քայռամանեակէդ եւ ճարմանդէդ եւ շնորհ պիտի ստանաս:

Թեսսա չգիմացաւ. իր սարսափահար վիճակին մէջ չհամարձակեցաւ « ոչ » ըսել. բայց հաւաստարապէս անկարող կ'զգար հրաժարելու իր սիրելի քայռամանեակէն ու ճարմանդէն. որոնք թիթոյի նուէրներն էին, եւ հետեւաբար խիստ նուիրական: Իր չրթունքները կը դողդոջէին, աչքերը արցունքով լեցուեցան, եւ արցունքի խոշոր կաթիլ մը վար ինկաւ: Վայրկիան մը չտեսաւ. կ'զգար

միայն թէ չփոթահար վախի եւ թշուառ վիճակի մը մատնուած էր։ Յանկարծ ձեռք մը մեղմով իջաւ իր բազուկին վրայ, եւ մեղմ, ներդաշնակ ձայն մը, որ Սուրբ Կոյսին ձայնին կը նմանէր, ըսաւ. « Մի վախնար, քեզի վրաս մը պիտի չպատահի »։

Թեստա վեր նայեցաւ եւ տեսաւ սեւադգեւտ տիկին մը, որ անոյ զէմք մը ունէր եւ գորովալից թուխ աչքեր։ Թեստա ասկէ առաջ այս տիկնոջ նման մէկը տեսած չէր, ուրիշ պարագաներու տակ այս տիկինը իրեն երկիւղալից խորհուրդներ պիտի ազդէր. բայց հիմա ուրիշ ամէն խորհուրդ տեղի տըւած էր սա զգացումին թէ գորովալից պաշտպան մը կեցեր էր իր մօտ։ Թեստա հեկեկալով ըսաւ.

— Ո՛հ, չեմ կրնար տալ որ այրին։ Ամուսինս՝ ան գնաց վանոնք ինծի համար, եւ այնքան ալ սիրուն են... եւ Նինան... ո՛հ, երանի թէ եկած չըլլայի։

— Մի՛ ուզէք այդ բաները, ըսաւ Ռոմլա սպիտակազգեստ տղոց դառնալով՝ հեղինակութեան մեղմ եւ անոյ շնչով մը. « Գոռու չունի այս տեսակ բաներ ատնել երբ անոնց աէրերը կը դժկամակին անոնցմէ հրաժարելու։

Մատոնա Ռոմլայի խօսքին գէմ զնել չէր ըլլար, եւ սպիտակազգեստ խումբը շարժեցաւ դէպ յառաջ։

— Ո՛հ, տուն զիտի դառնամ, ըսաւ Թեստա տակաւին յուզուած։ Ա՛լ չեմ ուզեր ուրիշ տեղ երթալ. բայց եթէ նորէն անոնց անդիպիմ եւ դուն հոն չըլլաս, այն ատեն ինչ պիտի ընեմ աւելցուց ան, ամէն բան այս երկնային տիկինէն սպասելով։

— Կեցիր քիչ մը, ըսաւ Ռոմլա, հոս եկուր սա դրանը քով եւ քայլամանեակն ու ճարմանդը պահենք, եւ այն ատեն ա՛լ վառնդ պիտի չմնայ։ Ասիկա ըսելով Թեստան տալիս նորոգեց դէպի կամարակապ անցք մը եւ ըսաւ.

— Հիմա նայինք կողովիդ մէջ տեղ կա՞յ այս բաները զնելու։ Ո՛հ, կողովդ լեցուն է յիշարեկ բաներով, զգոյ՛ ըլլանք եւ այս անը քայլամանեակն ու ճարմանդը կողովին

տակը զնենք որ միւս բաները չկոտորին։

— Կողովիս մէջինը Լիլոյի եւ Նինայի համար գնած շաքարեղէններս են, ըսաւ Թեստա, մինչ Ռոմլա զգուշութեամբ կը վերցնէր կողովին մէջի թեթեւ ծրարները եւ զարդարանքները անոնց տակ կը զնէր։

— Լիլոյ եւ Նինա տղա՞քք են, հարցուց Ռոմլա ժպտագին։ Եւ ա՛լ Բարեկենդանը տեսնել չես ուզեր եւ տղոցդ երթալ կ'ուզես, անա՞նկ է։

— Ո՛հ, այո՛, ալ տուն երթալ կ'ուզեմ։

— Լաւ, ես ալ պէտք է երթամ, որովհետեւ մէկը ինծի կ'սպասէ։ Ա՛լ մի վախնար, քու աղուոր բաներդ ապահով վիճակի մէջ են։ Մնաս բարով։

— Երթաս բարով Մատոնա՛, ըսաւ Թեստա գրեթէ մրմունջով մը, եւ վայրկենապէս երկնային տիկինը անյայտացաւ։

Պալտասարէ Թեստան աչքէ չէր հեռացուցած մինչեւ որ ան Ռոմլայէ բաժնուեցաւ. յետոյ ինքն ալ գնաց, իր մանածի կապոյցը առնելով։ Իրեն անանկ կուգար թէ հիմա իր ձեռքը թել մը անցուցած էր, որ կրնար զինքը առաջնորդել եթէ միայն հարկ եղած մանրամասնութիւնները զօրեղապէս ըմբռնելու կարող ըլլար։ Պալտասարէ երկու կիները միատեղ տեսած էր, եւ այդ տեսարանը իր ըմբռնումին պարզեւած էր այն կենդանութիւնը, որ առաջ բացակայ էր. Բարձրահասակ կինը Թիթոյի ագնիւ եւ բարի կիներ էր. անոր երակներուն մէջ կը հոսէր անանկ արիւն մը որ դիւրաւ պիտի գրգռուէր. այս կինը կրնար հասկնալ թէ ինչ է ուսումնական մը ըլլալը, եւ թէ ինչպէս տկարացած մարմին մը կրնար թաղել մտքին գանձերը, ինչպէս գետնաշարժը կը ծածկէ հսկայ հարստութիւններ։ Այդ կինը կրնար հաւատալ իրեն. հակամէջ պիտի ըլլար հաւատալու, եթէ ապացուցաներ թէ իր էրիկը անհաւատարիմ էր. կիներ այդ բանին մեծ կարեւորութիւն կուտան, եւ ուստի կը յօժարին վրէժ լուծել. եթէ Թիթոյի կինը կը սիրէր իր էրիկը, մեծ անիրաւութիւն մը կրած ըլլալու զգացումը պիտի ունենար, եւ Պալտասարէ այս բանին կը բաղձար խորունկ

ըղձանքով մը, իբր թէ այս պարագան ուրիշ կամքի մը ոյժը պիտի բարդէր իր կամքի ուժին վրայ, եւ ուրիշ մտքի մը զօրութիւնը՝ նորանոր հնարքներ յղանալու:

(Շարունակելի)

Ք Ա Ղ Ա Ք Ա Կ Ա Ն

Ամերիկեան արտաքին գործոց նախարար Մր. Հէյի ռումանական կառավարութեան ուղղած մէկ ծանուցագիրը, քաղաքական վերջին մեծ եղելութիւնը դարձաւ: Մր. Հէյ այդ ծանուցագրով յանուն ամերիկեան կառավարութեան կը պահանջէր Ռումանիոյ Հրեաներուն կացութեան բարոյացումը, և ասիկա ոչ թէ լոկ մարդասիրական զգացումէ մը թելադրուելով, այլ որովհետեւ Ամերիկա ուղղակի կը կրէր Ռումանիոյ Հրեաներուն այդ ոչ-նախանձելի կացութեան ազդեցութիւնը: Հրեաները չի կրնալով Ռումանիոյ մէջ հանգիստ ընել, տարուէ տարի գունդագունդ կը գաղթին Միացեալ Նահանգներու զանազան կողմերը, և ասիկա իր մէկէ աւելի փնասները ունէր Ամերիկայի ժողովուրդին: Նախ որ գաղթական ժողովուրդը՝ արդէն վաճառական անհատներ՝ Նոր Ալխարհ հասնելուն պէս, կը տիրանային առեւտրական ամէնէն կարեւոր շահաստաններուն: Երկրորդ որ անոնց գոյութեամբ, Ամերիկայի մէջ ընտրողական ձայնը կ'աւելնար, այն տեսակ ձայն մը որ երբեք հաճելի չէր կրնար ըլլալ ամերիկեան ժողովուրդին, որովհետեւ ան մինչեւ հիմա հանրավարական փողը հընչեցուցած էր:

Սակայն հաճութեամբ չկրցաւ ընդունուիլ եւրոպական միւս տէրութեանց կողմէ Մր. Հէյի այս ծանուցագիրը, որովհետեւ անոնք երբեք չեն ուզեր որ Ամերիկա կարենայ խառնուիլ եւրոպական տէրութեան մը գործերուն, ինչպէս Միացեալ Նահանգները երբեք չեն ուզեր որ Եւրոպա խառնուի իր գործերուն:

Հիմա խնդրին կարգադրութիւնը կ'սպասուի ուրեմն այն տէրութիւններէն, որոնք զիւրապիտական դաշնագրութիւններու համեմատ՝ իրաւունք ունին այս գործին միջամտելու:

Ռումանական Լա Ռումանիթերթն ալ «Մ. Նահանգաց ծանուցագիրը» խորագրով յղուած մը կը հրատարակէ, ուր խստիւ կը քննադատէ վերջեւ Մ. Նահանգաց կողմէ եղած դիմումը: Ռումանական թերթը անսովոր ու անիրաւ կը գտնէ այդ դիմումը: Կը յայտարարէ թէ որ եւ է տէրութիւն ռումանական Հրեաներու նկատմամբ բացառութիւններ պահանջելու կամ զիտողութիւններ ընելու իրաւունք չունի. նաեւ կը յարէ թէ Մ. Նահանգները շատոնց կ'աշխատին որ եւ է կերպով միջամտել եւրոպական քաղաքականութեան: Իսկ «Մ. Նահանգաց ծանուցագրին արդիւնքները» խորագրով ուրիշ յօդուածի մը մէջ, անվիճելի կերպով կը յայտնուի ռումանական իշխանութեանց ընթացքը Հրեաներուն հանդէպ: Յօդուածը կ'ըսէ թէ, մինչդեռ նախարարական լրագիրները արհամարհոտ ընթացքի մը կը հետեւին և կը յայտարարեն թէ ամերիկեան ծանուցագիրը արդիւնք մը պիտի չունենայ, ռումանական կառավարութիւնը այն տեսակ ընթացքի մը կը հետեւի, ուրկէ կը հասկըցուի թէ Մ. Նահանգաց միջամտութիւնը մինչեւ մէկ աստիճան ազդեցութիւն մը ունեցած է Պուքըշտին դահլիճին վրայ: Ներքին գործոց նախարարութիւնը արդէն հրամայեւ է գաւառներու կառավարիչներուն որ գաղթելու համար անցագիր չտան Հրեաներուն, բայց այդ միջոցը անմիջական արդիւնքներ տալու երեւոյթը չունի:

* * *

Նոր տեղեկութեան մը համաձայն, Ռումանական դաշնագրութիւն մը կնքուած է, որով Չինաստան թիպէթը Ռուսիոյ կը թողու: Դաշնագրութեան պայմաններուն համաձայն, Ռուսիա՝ թիպէթը ստանալուն փոխարէն, կ'երաշխարհէր Չինական միւս բո-

յոր նահանգներուն ապահովութիւնը, այնպէս որ պատերազմի մը և կամ չփոթութեան մը պարագային Ռուսիա պարտաւոր պիտի ըլլայ միջամտելու, ի նպաստ Ձինաստանի, Թիպէթ պիտի կառավարուի ռուսական իշխանութեամբ, բայց Ձինաստան իրաւունք պիտի ունենայ Թիպէթի նահանգներուն մէջ հիւպատոսներ պահելու: Ռուս կառավարութիւնը չա՛հ չպիտի ակնկալէ չինական վաճառականութիւնէն, և Թիպէթի բնիկ ժողովուրդը ռուսական կրօնքը դաւանելու չպիտի բռնադատէ, և վերջապէս երկաթուղիի ճամբաներ և ամրոցներ չինելու համար, Թիպէթեան տաճարները չպիտի քանդուին:

Ռուսական թերթերը շատ չողջողուն յայտարարութիւններով կը ծանուցանեն այս յուրը, սակայն օտարազգի լրագիրները շատ կարեւորութիւն չեն ընծայեր անոր, առարկելով թէ, ռուսական լրագիրներուն կողմէ այդ յայտարարութիւնները կ'ըլլան, եւրոպական միւս տէրութեանց տրամադրութիւնները չօչափելու համար:

* * *

Ռոզէվէլդ նախագահին պատահած վերլին արկածը թեթեւ արդիւնք մը ունեցած էր նախագահին վրայ, որուն համար վիրաւորական դործողութեան մը պէտք տեսնուած էր: Ուստի նախագահը իր շրջագայութեան ընթացքին մէջ, Սէն Վէնսանի հիւանդանոցը տարուեցաւ, ուր կատարուեցաւ գործողութիւնը, առանց թմրեցուցիչ դեղ գործածուելու, իր փափաքին համաձայն: Գործողութիւնը, որ կատարուեցաւ իր անձնական բժիշկին և օգնականի մը կողմէ, յաջողեցաւ:

Նախագահ Ռոզէվէլդի առողջական վիճակը հետզհետէ կը բարուոքի: Ուշիկն իր կատարած ճամբորդութիւնէն բնաւ չէ ցրնուած: Բժիշկները կը յուսան թէ տասը օրուան մէջ պիտի անհետանան բորբոքման պատանշանները, պայմանաւ որ բժշկական գործողութեան ենթարկուած սրունքը բարձակապէս հանգիստ վայելէ: Վէրքը գէշ

հանգամանք մը կ'առնէ և կնճռաթուրութիւններ յառաջ կուգան այն պարագային, երբ բորբոքումը ռակորին հասնի, ինչ որ յայտնի չէ հիմակուրէն: Մր. Ռոզէվէլդ գործողութիւնը յետաձգել կ'ուզէր, արեւմտեան նահանգներու մէջ կատարելիք ուղեւորութիւնէն յետոյ, բայց բժիշկները ընդդիմացան, նախագահը նաեւ կարեւորութիւն չէր տար բժիշկներու պատուէրին, որոնք կը յանձնարարէին մասնաւոր առողջապահական ձեռնոցներ գործածել, ձեռք թօթուելու աղօղութիւնը ի գործ դրած ատեն:

* * *

Պօէր զօրավարները, վերջապէս յուսահատած իրենց պահանջներուն գոհացում գտնելէ, անգլիական կառավարութիւնէն, « Պօէր զօրավարներուն կոչը՝ քաղաքակիրթ աշխարհին » խորագրով յայտարարութիւն մը հրատարակեցին, որով օգնութիւնը կը խնդրեն Պօէրասէր ժողովուրդներուն, զրամական օգնութիւնը այսինքն, որպէսզի կարող ըլլան իրենց աւերուած ագարակները վերստին ծաղկեցնելու և բազմաթիւ Պօէր թշուառ ընտանիքներու վիճակը բարւոքելու: Այս նպատակով առաջին նուիրատուն կ'ըլլայ Ամերիկացի մեծահարուստ անձ մը, Մր. Հէնրի Ֆիլիփս, որ Պօթա զօրավարին նամակ մը ուղղելով, հազար տոլարի նուէր մը ըրած ըլլալը կը յայտնէ, միեւնոյն ժամանակ փափաք յայտնելով որ, այդ գումարը զօրավարներուն ձեռքով բաժնուի:

Զօրավարներուն կոչը ընդհանրապէս լաւ տպաւորութիւն մը առաջ չէ բերած Անգլիոյ մէջ, և անգլիական թերթերէն շատեր զայն կը նկատեն անխոհեմ գործ մը:

* * *

Պելճիքայի թագուհին իր սենեկապետ պառոն Կոֆինէի ձգած է Սթայի մէջ բնակած պալատը՝ իր բոլոր կարասիներով: Իր աղջիկներուն՝ Լուիզ, Սթէֆանի և Քլէմանթին իշխանուհիներուն կտակած է իր բոլոր գոհարեղէնները: Արքունիքին երէցին՝ իր համրիչը, իր ծերուկ սենեկապանին՝ 50,000

Ֆրանք: Իսկ բոլոր նկարները՝ Պրիստլի թանգարանին: Թագուհին սանուհիները, որոնց գոհարեղէններ կտակուած են, հետեւեալներն են. Օրլէանի դքսուհին, Վանտոմի դքսուհին (իր քեռորդիները), թոռնուհին՝ Շլէզվիկ-Հոլշթայնի Տորթէ իշխանուհին, օրիորդ Պրիքու. համանուն զօրավարին աղջիկը, աիւ Բաթի տը Բլաւ, Իւրսէլ ընտանիքէն, Էմաէլ, Սքա սեղանաւորին աղջիկը, Հալտի, հանգուցեալ անասնաբոյժին աղջիկը և օրիորդ Վէրհակէն, թագուհին մէկ սենեկապանուհին աղջիկը: Վերջապէս թագուհին Պրիստլի աւքայական քոնսէրվատուան կը կտակէ իր տաւիղը, որ մեծ արժէք ունի, ծնծկան ու դաշնակը:

* * *

Իրլանտայի փոխարքայ Լորտ Տըալի սեպտ. 24ին իր հանդիսական մուտք մը ըրաւ Տըալի-նի մէջ: Շատ բազմութիւն չկար: Թափօրը զղեակ հասած առեն, աղաղակներ բարձրացան հետաքրքիրներու բազմութեան մը կողմէ, որ քաղաքապետարանին դրան վրայ կեցած էր: Միեւնոյն օրը ձերբակալուեցաւ Իրլանտայի երեսփոխան Մ. Ճոն Օ'Տոննէլ սպառնալիք ըրած ըլլալու ամբաստանութեամբ: Իրլանտական Խորհրդարանին ուրիշ երկու անդամները, Մ. Մ. Տըննի և Լորի երկու ամսուան տաժանակիր աշխատութեան դատապարտուեցան, գումարման մը մասնակցած ըլլալուն համար: Մ. Մ. Ժ. Օ'Պրիէն և Ուիլեմ Օ'Պրիէն ալ այդ պատճառով ձերբակալուեցան:

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐՆԵՐ

Գերմանիոյ դեսպան Պ. Մարշալ ֆոն Պրիստլի-թայն, իր կնոջ ու զաւակներուն հետ, շաբաթ օրը, Կ. Պոլիս ժամանեց Արեւելեան Ճեպընթացով: Վեհ. Սուլթանին կողմէ Խարիճիէի արարողապետ Ղալիպ պէյ, Մեծ-Եպարքոսին կողմէ արտաքին թղթակցութեանց գիւանին առաջին քարտուղար Սաֆա պէյ և արտաքին գործոց նախարարին կողմէ

թարգման Սաատէտտին պէյ Սիրքէճիի կա-յարանը երթալով: Բարի գալուստ մաղթեցին դեսպանին: Նոյն կայարանը կը գտնուէին նաեւ դեսպանատան ու հիւպատոսարանին բոլոր պաշտօնեաները եւ գերման գաղթականութեան երեւելիները որոնք նոյնպէս բարի գալուստ մաղթեցին:

Պուլկարիոյ Իսխանը. — Ֆրանցիսկուրքե Չալսուսկ կ'ըսէ թէ եգիպտոսի Խտիվը, Պուլկարիայէն անցած առեն, Սարէմպէի կայարանին մէջ տեսակցութիւն մը ունեցել է Ֆէրտինանտ իշխանին հետ, որ Խտիվէն խնդրել է իր անձնուիրութեան հաւաստիքը մատուցանել յոտս կայս. Գահոյից, յայտնելով նաեւ թէ պուլկար կառավարութիւնը ամէն կերպով պիտի աշխատի բարեկարգութիւնը միշտ անվթար պահելու:

Շուէս-Նորվեկիոյ թաղաւորը հրաւիրել է Սթոքհոլմի օստ. դեսպան Շէրիֆ փաշան որ իրեն հետ եղջերուի որսորդութեան մասնակցի՝ Հալլէպէրկի արքունի անտառներուն մէջ:

Սոֆիայի լրագրիները կ'ըսեն թէ պուլկար ոստիկանութիւնը Ռատոմիրի մէջ քառասուն շարագործներ ձերբակալելով Սոֆիա տարել է հսկողութեան տակ:

Աֆիոն Գարանիսարի հրկիզեալներուն նպաստամատոյց յանձնաժողովը 226,500 զըրուշի նպաստի տոմսակներ զրկեց կառավարական զանազան պաշտօնարաններու:

Քեաղըթս-սնէի ջուրերը. — Կայս. Իրատէ մը հրամայեց որ Քեաղըթս-սնէի հովիտէն Կ. Պոլիս բերուած անոյ ջուրերու աղբիւրներուն թիւը հարիւրի բարձրանայ: Այստեղից աղբիւրը որ անգործածելի է. կայս. անձնական Գանձուն կողմէ նորոգուելով նոյն ջուրին պիտի յատկանայ:

Պոլսոյ ապահովութեան Մնտուկին ընդհանուր վիճակը՝ այսինքն մինչեւ հիմա կատարած փոխառութեանց ու իրրեւ աւանդ ունեցած գոհարեղէններուն քանակութիւնը, առնելիքներէն զիւրաւ գանձուելիքները կամ ոչ, պաշտօնեաներուն ամսաթոշակները եւ այլն ցոյց տուող ընդարձակ տեղեկագիր մը առեւտրական ու հանրագումար շինութեանց

նախարարութեան կողմէ մատուցուեցաւ ձեռնհաս պաշտօնարանին: Այդ տեղեկագիրը պիտի քննուի՝ նոյն սնտուկին գործառնութիւնները աւելի կանոնաւորելու ու բարեկարգելու համար:

Պրուսայէն կը գրեն թէ փաստաբան Միքայէլ էֆ. Նէշթէրճեան որ ծանօթ է իր ձեռնհասութեամբը, այս օրերս, մեծ յաջողութիւն մը ունեցած է: Պրուսայի վերաբերելի ատեանը, լսելէ յետոյ Նէշթէրճեան էֆ. փայլուն դատավարութիւնը, իր վճիռը արձակել է՝ Մուտանեայի մէջ տեղի ունեցած կռուի մը առթիւ ամբաստանեալներուն նկատմամբ: Ատոնցմէ չորսը դատաւարտուել են չորսական ամսուան բանտարկութեան եւ երկուքը՝ երկուքական ամսուան: Իսկ Մուտանեայի վաճառականներէն Քաէթանօ Ալէքսանդր՝ իբրեւ թելադրիչ՝ ութ օրուան բանտարկութեան:

Թուրքիա եւ Պարսկաստան. — Կ. Պոլսոյ տետրական Սենեակին լրագիրը կ'ըսէ թէ Պուրքիոյ եւ Պարսկաստանի միջեւ կնքուած խաղաղութիւն պայմանագրութեան տրամադրութիւններուն համաձայն, Պարսկաստան իրաւունք ունի, եթէ ուզէ, պահանջել զեղջուրը այն վեց ամսուան պայմանաժամին որ խաղաղութեան թուականէն կը սկսի՝ պայմանագրութեան գործադրութեանը համար:

Գայսէրիէն կը գրեն թէ խաղախորդութեան համար օսմ. անանուն Ընկերութիւն կը կազմուած է, այդ արհեստը ներկայ պատանջումներու համաձայն աւելի զարգացնելու նպատակով: Այդ կազմութեան խնդիրը իմա կը քննուի պետական ինքնակազմին կողմէ: Իրամագլուխը առայժմ քսան հազար լիթր պիտի ըլլայ եւ միայն Գայսէրիի պիտի ապահովայ. իսկ օսմ. ուրիշ երկիրներու մէջ ալ եթէ ճիւղեր հաստատել հարկ ըլլայ, ընկերութեան անդամները նորէն զրամագրուելու պիտի ձնեն: Ընկերութեան պայմանաւորումն է երեսուն տարի: Ընկերութիւնը նախ գործարան մը պիտի հաստատէ Գայսէրիի մէջ. նաեւ որոշուած է Եւրոպայէն վարպետներ երկրի՝ խաղախորդութեան նոր զրութիւն

ներ սորվեցնելու համար:

Բուժիչ ջուր մը. — Պէյքոզէն կը գրեն թէ Ազ Պապա գիւղին մօտ ջաղացքին ետեւի լեռան վրայ քիչ մը աղի, բայց ջինջ ջուր մը գտնուել է: Հիւանդ մը այդ ջուրէն խմած ու ապաքինած ըլլալով, ջուրը հիմա համբաւ հանած է: Երիկամունքի եւ միզանցքի հիւանդութեանց ալ օգտակար կ'ըլլայ եղեր:

Հնուքիւններ. — Բարիզի արձանագրութեանց կաճառին մէջ հայր Լակրանտ յայտարարեց թէ վերջերս Պաղեստինի մէջ, Պէյթը Ճէպրինի մօտ, Երուսաղէմի և Սէզայի մէջտեղը, խիստ նշանաւոր երկու գետնադամբաններ գտնուել են: Հելլենական բազմաթիւ արձանագրութիւններէ կ'երեւայ թէ այդ գետնադամբանը նախ պատկանած է Սիդոնցի գաղթականութեան մը, Մարէզայի մէջ, մակեդոնական թուականին և թէ յետոյ պատկանել է Իտոմէցիներու՝ երկրին մէջ հաստատուած: Նկարներ կան հազուադէպ անասուններ ներկայացընող. նաեւ պաշտամունքի առարկաներ եւ այլն:

Մուրացիւններ. — Ներքին գործոց նախարարութիւնը գրեց ոտտիկանութեան նախարարութեան որ մուրացիանները հաւաքելու մասին օրէնքին տրամադրութիւնները գործադրուին:

— — —

ՎԵՐՋԻՆ ՄԱՆՐԱՄԱՍՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ԷՄԻՆ ԶՈՒԱԻ ՄԱՀՈՒԱՆ ՎՐԱՅ

Վերջին թղթաբերը հետեւեալ մանրամասնութիւնները կը հաղորդէ Զուլաի մահուան պարագաներուն վրայ:

Էմիլ Զուլաի բնակած օթէլին գոնապա՝ նուէրն արտասուալից սապէս կը պատմէ Զուլաի մահը: « Տիկին Զուլա, երէկ իրիկուն իր յարկը աչքէ անցընելէ ետքը, ըսաւ ինծի թէ նշարանին շրմինէն աւրուած է և

ծխանելոյզին բերանը խցուած ըլլալու է, վասն զի շաղախի կտորներ և փոշիներ վար ինկած են: Պատասխանեցի թէ գործաւորներ պիտի գան այս առտու նորոգութիւններ ընելու համար և թէ իսկոյն լուր պիտի ղրկեմ ծխանելոյզ շինողին, որպէս զի գործաւոր մը ղրկէ: Տիկին Ձօլա ըսաւ թէ «չըմինէ» ն մինչեւ որ չնորոգուի, կրակ վառել պիտի չտայ: Նաեւ խնդրեց պատուիրել գործաւորներուն որ շատ աղմուկ չընեն՝ իրենց քունը առտուն կանուխ չի խանգարելու համար: Կատարեցի տիկին Ձօլաի այդ յանձնարարութիւնը. գործաւորները նախ սրահին մէջ եղած թեթեւ նորոգութիւնները կատարեցին, Պ. ու Տիկին Ձօլաի անհանգստութիւն չպատճառելու համար: Տիկին Ձօլա առտունները ժամը 9ին կ'արթննայ: Ժամը 9½ էր ձայն չկար. սպասաւորը պարտաւորուեցաւ դուռը դարնել, պատասխան չստանալով ինծի իմաց տըլաւ. բռնուի մտահոգութեան մը մատնուեցանք: Վերջապէս գործաւորներէն մէկին միջոցաւ դուռը կոտրել տուինք և ներս մտանք: Տիկին Ձօլա անկենդան փռուած էր անկողնին մէջ. անկողինն առջեւ պառկած էր Պ. Իմիլ Ձօլա՝ շապկով, անկենդան: Իսկոյն պատուհանները բացինք: Պ. Ձօլան վերցուցինք և անկողնի մը վրայ դրինք, որ սենեկին ձայնն էր բաց պատուհանի մը առջեւ. Իսկոյն թաղին բժիշկներուն ու դեղագործին լուր ղրկեցինք: Տոքթ. Լընորման ու Մէն իսկոյն փութացին և սկսան Պ. Ձօլաի լեզուն քաշել սթաթեցնելու համար, բայց Պ. Ձօլա մեռած էր: Տիկին Ձօլա դեռ ողջ էր: Սենեակը գտնուող երկու փոքր շուները փսխած էին: Խեղճ կենդանիները շուտով սթափեցան: Տիկին Ձօլա ըսած էր մեզի թէ չըմինէն անշուշտ լեցուած է շաղախի և այլն կտորներով: Սպասաւորները, կրակ վառած էին առանց բան մը ըսելու Պ. ու Տիկին Ձօլաի. նպատակն էր սենեակին խոնաւութեան առաջը առնել: Կարելի է որ քիչ մը կրակ մնացած ըլլայ չըմինէին մէջ: Ոստիկանութիւնը ու

բժիշկները այս ենթադրութեան յանգեցան»:

Ոստիկանութեան քննիչը նոյն սենեակը մտնելով նախ հոտ չառաւ, բայց պատուհանները բաւական ատենէ ի վեր բաց էին: Քննիչը չըմինէին մօտենալով գէշ հոտ մը առաւ. ձեռքը չըմինէին վրայ դրաւ, բայց չդիմացաւ, վասն զի տաք էր. հանքածուխի յէկ քանի կտորներ տակաւին կ'այրէին: Քննիչը եզրակացուց թէ մահը ածխային թթուէն առաջ եկած էր:

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱԾ Է

ՄԱՄՈՒՐԵԱՆ ՏՊԱՐԱՆԷՆ
ԱՌԵԻՏՐԱԿԱՆ — ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ

ԱՇԽԱՏՔԸ

Գ Ո Ր Ծ

Կ. Ս. ԹՈՒՆԻՄԱՆԵԱՆԻ

Դին թղթակազմ 15 — քարթոնակազմ 20 րը:
Բայրովին նոր մեթոտով պատրաստուած այս երկը՝ իր առեւտրական և տնտեսական ճոխ ու հոծ պարունակութեամբ (330 էջ) և հետաքրքրական տեղեկութիւններով առաջին տեղը կը բռնէ ցարդ լոյս տեսած աշխարհագրական դասագիրքերու շարքին մէջ և օգտակարապէս կրնայ ծառայել ոչ միայն բարձրագոյն դասարաններու աշակերտներու այլ և անխտիր ամէն կարգի անհատներու, վաճառականին, յանձնակատարին, արհեստաւորին միանգամայն:

Կեդրոնատեղի Իզմիր՝ Մամուրեան գրատուն, Կիրաստն՝ Հեղինակին մօտ, Տրապիզոն՝ Խաչիկ Ձօլագեանի մօտ, Կ. Պօլիս՝ Վարդան Վարդանիանի մօտ Պայպլ Հաուզ, Թիֆլիզ՝ Դալուստ Դալստեանի գրափաճառանոցը:

Հ. ՍՏԵՓԱՆ Խ. ԻԽԹԻՃԵԱՆ

Տէր և Տէրէն

Տպագ. ՆՇԱՆ. Կ. ՊէրՊէրեան

Պապը Ալի Կաս-Կսի Իգսամ Իրադրի գէմ քիւ 38

0 1
40
u-
ay
nun
u,
u-
ay-
d-

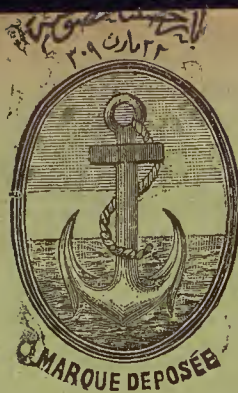
1000
u0
u0
) 0
200
ay-
u
u0
000
000,
000-

000-
000-
000-
000-
000-
000-

Թ Է Յ

Թ Է Յ

Թ Է Յ

Ը Ն Տ Ի Ր

Հ Ո Տ Ա Ի Է Տ

Խ Ն Ա Յ Ո Ղ Ա Կ Ա Ն

Կ. ԵԱՎՐՈՒԵԱՆ և Յ. ԻՍԱԳՈՒԼԵԱՆ վաճառատունը պատրաստ և թէ օր ըստ օրէ
ն սնող թարմ և ազնուագոյն տեսակ թէյերով կրնայ այսօր անմրցելի աժանութեամբ
գ հացում տալ նոյն իսկ էն խտապահանջ թէյի սիրահարներուն : ԵԱՎՐՈՒԵԱՆ և ԻՍԱ-
ԳՈՒԼԵԱՆ հաստատութիւնը կը թղթակցի գաւառներու հետ եւ յանձնարարութիւններ կ'ը
կատարուին ամենայն ճշգուծեամբ :

Աժան, ընտիր ու հոտաւէտ թէյ գործածողներու ջերմապէս կը յանձնարարենք ան-
դամ մը այցելել Կ. ԵԱՎՐՈՒԵԱՆ և Յ. ԻՍԱԳՈՒԼԵԱՆ վաճառատունը, Ճէլալ-Պէյ խանի
կից թիւ 10, ուր պիտի գտնեն մեծաքանակ և փոքրաքանակ թէյի ճոխ մթերք մը :
Ա. Ժ. Ա. Ն Ա. Ժ. Ա. Ն Ա. Ժ. Ա. Ն

ՀԱՅՈՒՆԷԱՅ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Ա Տ Ա Բ Ա Զ Ա Ր

Վարժարանին նոր տարեշրջանը պիտի
սկսի սեպտեմբեր 10ին (Ն. Տ.) Դշ. : Գի-
շերօթիկներու տարեթուական է 12 օսմ. ոսկի,
որուն կէսը պէտք է վճարել սեպտեմբերի
սկիզբը և միւս կէսը յունվարի մէջ : Դաշ-
նակի դաս առնողները 3՝ իսկ երգեսոնի դաս
առնողները 1½ ոսկի աւելի կը վճարեն :

Վարժարանին յայտագիրը փափաքող-
նէ տն ձրի կը զրկուի : Բանակցութեանց
հա մար գրել Տոքթ. Ս. Գալալճեանի, ա-
տենապետ խնամակալութեան, Ատաբազար :

ԲԱՐՁՐ ԱԳՈՅՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Պ Ա Ր Տ Ի Զ Ա Կ

Վարժարանիս նոր տարեշրջանը կ'սկսի
Սեպտ. 10 (Ն. Տ.) Դշ. : Տարեթուական է
գիշերօթիկներուն համար 16 օսմ. ոսկի ո-
րուն կէսը վճարելի է Սեպտեմբերի սկիզբը,
և միւս կէսը՝ Յունվարի մէջ :

Վարժարանիս Տնօրէնին որդին, Մր. Ռ.
Զէյմպլըրս, Գանատայի մէկ նշանաւոր Հա-

մալսարանին մէջ փայլուն ընթացք մը աւար-
տելէ և Ուսուցիչ Արուեստից տիտղոսին ար-
ժանալէ վերջ, կը վերադառնայ յառաջիկայ
տարի, ստանձնելու համար հաստատութեանս
Անգլիերէն դասերու մեծագոյն մասը, նա-
խապատ. կարգերէն մինչև Բարձրագոյն
կարգը, և աշակերտները վարժեցնելու հա-
մար այդ լեզուաւ՝ ինչպէս գրելու նոյնպէս
խօսելու մէջ. իր դասախօսութեան լեզուն
պիտի ըլլայ միայն Անգլիերէն : Միեւնոյն
ժամանակ, պիտի շարունակուին Անգլ. —
Հայ. թարգմանութեան վարժութիւնները
ընդիկ դասատուներու խնամքին տակ :

Զուլթակահարութեան կանոնաւոր դաս
պիտի տրուի փափաքող աշակերտներուն,
տարեկան երկու օսմ. ոսկիի յաւելուածական
վճարումով :

Վարժարանիս պարտէզին կցուեցան վեր-
ջերս ընդարձակ գետիններ, որոնք նոր դի-
րութիւններ պիտի տան աշակերտներուն
զբօսանքի ժամերը աւելի հաճելի ընելու :

Աւելի տեղեկութիւններու համար դիմել
Մր. Ռ. Ո. Բիթի, Պայպըլ Հաուս, Կ.
Պօլիս, կամ վարժարանիս Տնօրէն Տր. Ռ.
Զէյմպլըրսի, նամակները ուղղելով Պայպըլ
Հաուս :